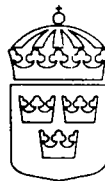

Näringsutskottets betänkande

1986/87:42

om vissa oljebolagsfrågor (prop. 1986/87:120)

NU
1986/87:42

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels proposition 1986/87:120 (miljö- och energidepartementet) om vissa oljebolagsfrågor,

dels – delvis – en motion som har väckts med anledning av propositionen.

Upplysningar i ärendet har inför utskottet lämnats av statssekreteraren i miljö- och energidepartementet Rolf Annerberg med medarbetare och verkställande direktören för OK Petroleum AB Lars Hjorth.

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om försäljning av en del av statens aktieinnehav i OK Petroleum AB (OKP) till Oljekonsumenternas förbund. I anslutning till en motion har avgetts tre reservationer med i huvudsak följande innebörd. Den aktuella aktieposten i OKP bör avyttras, men på marknadsmässiga villkor (m). Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att det utländska ägandet i OKP elimineras (fp). Staten bör helt avveckla sitt engagemang i bolaget (m).

Propositionen

I propositionen föreslås – efter föredragning av statsrådet Thage Peterson – att riksdagen bemyndigar regeringen att genomföra en försäljning av statens aktier i OK Petroleum AB till Oljekonsumenternas förbund i enlighet med vad föredragande statsrådet förordat.

Motionen

Den motion som har väckts med anledning av propositionen är

1986/87:N163 av Erik Hovhammar m. fl. (m), vari, såvitt här är i fråga, hemställs att riksdagen

2. avslår regeringens förslag att bemyndiga regeringen att genomföra en försäljning av aktier i OK Petroleum till Oljekonsumenternas förbund,

3. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående försäljning av aktier i OKP på marknadsmässiga villkor,

4. som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförs angående avveckling av det statliga ägandet av OKP.

Yrkande 1 i motionen behandlas i näringsutskottets betänkande 1986/87:41 om statliga företag.

Bakgrund

Bildandet av OK Petroleum AB

Riksdagen bemyndigade våren 1986 regeringen att ikläda staten vissa ekonomiska förpliktelser i anslutning till att OK Petroleum AB (OKP) bildades (prop. 1985/86:139, NU 1985/86:36, rskr. 1985/86:318). Moderata samlingspartiet och folkpartiet tog avstånd från bolagsbildningen (res. 1, 2). Bakgrunden till beslutet var följande.

I slutet av år 1985 beslöt Oljekonsumenternas förbund, ekonomisk förening (OK) och det av svenska staten helägda Svenska Petroleum AB (SP) att de båda företagen i strukturrationaliseringssyfte skulle gå samman. Samgåendet genomfördes per den 1 januari 1986 genom att OK till SP mot en riktad emission överlät sin oljerörelse samt de tillgångar och skulder som var hänförliga till denna. Vid samgåendet överlät SP till svenska staten 49 % av sitt 100-procentiga aktieinnehav i Svenska Petroleum Exploration AB efter att till detta företag ha överlåtit sina totala aktieinnehav i det helägda norska dotterbolaget Svenska Petroleum Exploration A/S och i det majoritetsägda Oljepropektering AB (OPAB).

Det statliga finska oljebolaget Neste Oy inträdde per den 1 mars 1986 som delägare i företaget. Till detta överförde Neste mot kommande riktade emissioner tillgångar i form av dels kontanter, dels apportegendom bestående av oljeprodukter.

OK Petroleum är, sedan en riktad emission till OK-förbundet har registrerats i februari 1987, dotterbolag till OK-förbundet.

Enligt de avtal som har ingåtts mellan svenska staten, OK och Neste skall OKP:s aktier efter enligt avtalet genomförda emissioner ägas till 53 % av OK, till 30 % av svenska staten och till 17 % av Neste. Vid bolagsbildningen år 1986 avtalade parterna vidare att ytterligare emissioner skall ske senast den 30 januari 1988 eller dessförinnan om parterna så avtalar. Vid sådan ytterligare emission skall, enligt bolagsbildningsavtalet, Neste äga rätt att öka sin ägarandel till minst 20 %, om möjligt 25 %.

OKP:s marknadandelar i Sverige beräknas för år 1986 ha uppgått till ca 20 % för bensin, ca 16 % för dieselolja, ca 21 % för eldningsolja I och ca 13 % för de tjocka eldningsoljorna. OKP-koncernens försäljningsintäkter uppgick år 1986 till 5 992 milj. kr. Koncernens rörelseresultat före planerliga avskrivningar var ca - 327 milj. kr. Det operativa rörelseresultatet före avskrivningar var ca 906 milj. kr. På grund av de under året fallande oljepriserna uppstod en prisförlust på det ingående lagret om 1 233 milj. kr. Koncernens resultat efter finansiella intäkter och kostnader blev ca - 433

milj. kr. I årsredovisningen för år 1986 beräknas det operativa resultatet för år 1987 att bli positivt. Vid slutet av år 1986 var antalet anställda i koncernen knappt 800.

NU 1986/87:42

Utskottet

OK Petroleum AB (OKP) bildades år 1986. Bolaget ägs av Oljekonsumenternas förbund (OK), svenska staten och det finska bolaget Neste Oy.

Bakgrunden till bildandet av OKP och det avtal som ingicks mellan parterna vid bolagsbildningen har redovisats i det föregående (s. 2).

Bolagsbildningsavtalet stipulerade ett kapitaltillskott från de tre ägarerna om sammanlagt 1 736 milj. kr. Efter beslutade till Neste riktade emissioner får OKP ett aktiekapital av 500 milj. kr. fördelat på 500 000 aktier. OK:s ägarandel blir därmed 53 %, svenska statens 30 % och Neste Oys 17 %.

I mars 1987 har, under förutsättning av att erforderliga tillstånd erhålls, avtal om en riktad nyemission träffats mellan parterna i OKP. Avtalet innebär att Neste mot en riktad emission av 46 000 aktier tillskjuter 100 milj. kr. till OKP.

Efter denna emission blir fördelningen av aktieinnehavet följande: OK 48,5 %, svenska staten 27,5 % och Neste 24 %. De tillstånd som krävs är att regeringen medger dels att OKP får ändra utlänningsförbehållet i sin bolagsordning, dels att Neste får förvärva ifrågavarande aktier.

OK har i en skrivelse i mars 1987 hemställt att regeringen begär riksdagens tillstånd att sälja viss del av statens aktier i OKP till OK. Förbundet framhåller i skrivelsen att Nestes kapitaltillskott är positivt för OKP. Samtidigt understryker OK vikten av att OKP:s karaktär av ett kooperativt företag bibehålls. Mot den bakgrunden önskar förbundet förvärva aktier i OKP av svenska staten i den omfattning som krävs för att förbundets andel av aktiekapitalet efter förvärvet klart skall överskrida 50 %.

I propositionen konstateras (s. 4) att den riktade emissionen innebär att den utländska ägarandelen ökar, dock inte i sådan omfattning att det reella inflytandet och balansen i företaget nämnvärt förändras. Nestes ökade aktieinnehav i OKP ligger, påpekas det, inom ramen för vad som stadgas i bolagsbildningsavtalet från år 1986. Priset per aktie vid den föreslagna tillkommande riktade emissionen till Neste har fastställts på kommersiella grunder.

Regeringen framhåller i propositionen att det är viktigt att OKP:s karaktär av ett kooperativt bolag bibehålls. Staten bör därför sälja aktier till OK i sådan omfattning att OK:s ägarandel klart överstiger 50 %. Enligt regeringens uppfattning ligger en aktieförsäljning inom ramen för de oljepolitiska riktlinjer som riksdagen har beslutat om.

Riksdagen föreslås bemyndiga regeringen att genomföra en försäljning av statens aktier i OKP till OK i enlighet med vad som förordas i propositionen. Där sägs att regeringen bör bemyndigas att genomföra försäljning av högst 3,5 % av statens aktier i OKP.

Utskottet vill påpeka att regeringen torde avse ett bemyndigande om försäljning av högst 3,5 % av det totala antalet aktier i OKP, vilket beräknat

på antalet aktier efter emissionen innebär högst 19 110 aktier eller ca 12,7 % av statens aktieinnehav.

NU 1986/87:42

I motion 1986/87:N163 (m) begärs att riksdagen skall avslå förslaget om bemyndigande för regeringen att genomföra en försäljning av aktier i OKP till OK.

Motionärerna kritiserar regeringen för att den i propositionen inte behandlar frågan om värdering av de aktier som staten avser att sälja till OK. De motsätter sig inte att staten säljer sina aktier i OKP. Utförsäljningar av statliga företag skall dock ske på ett oklanderligt sätt och så att olika intressenter fritt kan konkurrera om att köpa statens nuvarande aktier, säger motionärerna. Aktierna bör säljas till marknadspris.

Staten uppmanas vidare att avveckla sitt övriga aktieinnehav i OKP. Om den kooperativa rörelsen är tillräckligt finansiellt stark bör den, anför det, kunna förvärva en aktiemajoritet inom OKP på marknadsmässiga villkor.

Utskottet vill understryka att bildandet av OKP för ungefär ett år sedan innebar en kraftsamling av de svenska intressenterna på oljemarknaden. Det är enligt utskottets uppfattning av vikt att OKP:s karaktär av ett kooperativt bolag behålls. Detta syfte skulle kunna motverkas om andra intressenter fick möjlighet att förvärva den aktuella aktieposten. Mot denna bakgrund bör OK få möjlighet att förvärva aktier från staten i sådan omfattning att OK:s ägarandel klart överstiger 50 %. Utskottet tillstyrker således – med det förtydligande som nyss har gjorts – regeringens förslag om bemyndigande att sälja en del av statens aktier i OKP till OK. Beträffande försäljningsvillkoren har utskottet genom en utfrågning (se s. 1) inhämtat kompletterande upplysningar. Mot vad som därvid framkommit har utskottet inget att erinra. Utskottet avstyrker motion 1986/87:N163 (m) i här behandlade delar.

Vad gäller önskemålet i motion 1986/87:N163 (m) om en avveckling av statens aktieinnehav i OKP vill utskottet anföra följande.

Från beredskapssynpunkt är det av stor vikt att landets försörjning med oljeprodukter inte tillåts bli helt beroende av utländska intressen. Utöver vad som tidigare har anförts finner utskottet för närvarande inte skäl nog till att statens medverkan i landets oljeförsörjning skall förändras. Här behandlad del av motion 1986/87:N163 (m) avstyrks därför av utskottet.

Utskottet hemställer

1. beträffande *bemyndigande om aktieförsäljning m. m.*

att riksdagen med anledning av proposition 1986/87:120 och med avslag på motion 1986/87:N163 yrkandena 2 och 3 bemyndigar regeringen att genomföra en försäljning av statens aktier i OK Petroleum AB till Oljekonsumenternas förbund i enlighet med vad utskottet anfört,

2. beträffande *statens engagemang i OKP*

att riksdagen avslår motion 1986/87:N163 yrkande 4.

Stockholm den 25 maj 1987

På näringsutskottets vägnar

Nils Erik Wååg

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Christer Eirefelt (fp), Erik Hovhammar (m), Rune Jonsson (s), Ivar Franzén (c), Wivi-Anne Radesjö (s), Sten Svensson (m), Birgitta Johansson (s), Hadar Cars (fp), Bo Finnkvist (s), Per-Ola Eriksson (c), Per-Richard Molén (m), John Andersson (vpk), Leo Persson (s) och Olavi Viitanen (s).

NU 1986/87:42

Reservationer

1. Bemyndigande om aktieförsäljning m. m. (mom. 1)

Erik Hovhammar, Sten Svensson och Per-Richard Molén (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "behandlade delar" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning är det principiellt riktigt att statens aktieinnehav i OKP avyttras. En sådan avyttring bör dock ske på marknadsmässiga villkor och på ett sådant sätt att transaktionen inte favoriserar något enskilt företag. Utskottet ser inget skäl till att just kooperativa företag skall stödjas. Den nu aktuella aktieposten i OKP bör därför avyttras till marknadspris, varvid olika intressenter bör ha möjlighet att konkurrera. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag av denna innebörd. Utskottet tar sålunda avstånd från propositionen och tillstyrker motion 1986/87:N163 (m) i nu aktuell del.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *bemyndigande om aktieförsäljning m. m.* att riksdagen med bifall till motion 1986/87:N163 yrkandena 2 och 3 och med avslag på proposition 1986/87:120 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Bemyndigande om aktieförsäljning m. m. (mom. 1)

Christer Eirefelt (fp) och Hadar Cars (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "behandlade delar" bort ha följande lydelse:

Erfarenheterna från 1970-talet visar att ett svenskägt oljebolag kan fylla en väsentlig funktion när det gäller att trygga försörjningen med oljeprodukter.

Motivet bakom bildandet av det nuvarande bolaget var att det skulle skapas ett slagkraftigt svenskt företag som skulle kunna ta till vara nationella intressen. Folkpartiets företrädare i näringsutskottet ställde sig bakom detta motiv men menade att den föreslagna ägarstrukturen inte uppfyllde det angivna kravet.

Från försörjningssynpunkt är det av värde att vi i Sverige har tillgång till flera olika inköpskällor för råolja och oljeprodukter. De nuvarande förhållandena med en betydande del av oljeleveranserna från Nordsjön och leveranser även från Mellersta Östern och Sovjetunionen är från denna

utgångspunkt värdefulla. Av såväl konkurrens- som försörjningsskäl är det också positivt att norska och brittiska leverantörer är engagerade på den svenska marknaden.

Enligt det avtal som ligger till grund för bildandet av OKP har Neste medgettts rätt att årligen leverera 600 000 m³ oljeprodukter till OKP. Det innebär att Neste samtidigt uppträder som dels säljare av olja, dels delägare i det inköpande bolaget. Detta är en olycklig kombination. Utskottet kan inte se varför något företag – svensk eller utländskt – vid rådande marknadsförhållanden skulle garanteras en relativt stor del av leveranserna till den svenska marknaden. Från handels- och industripolitiska utgångspunkter är det dessutom olyckligt att den sovjetiska olja som säljs till Sverige via Neste inte i stället importeras direkt från Sovjetunionen.

Utskottet kan mot denna bakgrund inte tillstyrka regeringens förslag att det svenska ägarinflytandet i OKP skall minskas och tar sålunda avstånd från propositionen. Detta innebär att den aktuella delen av motion 1986/87:N163 (m) tillstyrks såvitt gäller avslag på propositionen. Kravet på en försäljning av ifrågavarande aktiepost på marknadsmässiga villkor saknar mot bakgrund av utskottets ställningstagande aktualitet, varför motionen i denna del avstyrks.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *bemyndigande om aktieförsäljning m. m.*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:N163 yrkande 2 och med avslag på proposition 1986/87:120 och motion 1986/87:N163 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Statens engagemang i OKP (mom. 2)

Erik Hovhammar, Sten Svensson och Per-Richard Molén (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Från beredskapssynpunkt" och slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Det är, menar utskottet, ett steg i rätt riktning att regeringen nu vill minska sin ägarandel i OKP. Enligt utskottets uppfattning borde dock staten gå längre och helt avyttra sin andel i företaget. Utskottet anser mot denna bakgrund att regeringen snarast bör låta utarbeta ett förslag om avveckling av statens engagemang i bolaget och förelägga riksdagen detta för beslut. Staten bör förutsättningslöst undersöka möjligheterna att avyttra aktieinnehavet och sålunda inte favorisera någon viss intresseorganisation eller något visst företag. Om den kooperativa rörelsen är tillräckligt finansiellt stark har den möjlighet att förvärva en aktiemajoritet i OKP på marknadsmässiga villkor.

Riksdagen bör som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet har anfört. Utskottet tillstyrker alltså ifrågavarande del av motion 1986/87:N163 (m).

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *statens engagemang i OKP*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:N163 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

NU 1986/87:42

Underlag för riksdagens beslut

Erik Hovhammar, Sten Svensson och Per-Richard Molén (alla m) anför:

Vi hänvisar till den kritik av den bristfälliga informationen i proposition 1986/87:120 om vissa oljebolagsfrågor som framförs i betänkandet NU 1986/87:41, från vår sida i reservation 1 (s. 20).

